

Yatarak tedavi gören ergenlerde madde kullanım bozukluğu tedavi tamamlama oranları ve bu oranları etkileyen faktörler

Giriş

Ergenlik dönemi, nörobiyolojik değişimler nedeniyle madde kullanımına karşı duyarlılığın arttığı kritik bir süreçtir. Ergenler arasında yaygınlaşan madde kullanım bozuklukları, küresel ölçekte ciddi bir halk sağlığı sorunudur. Yatarak tedavi programları iyileşme süreçlerinde kritik bir rol oynasa da tedavinin erken bırakılması klinik başarıyı olumsuz etkilemektedir. Alan yazında bireysel, klinik ve ebeveyn tutumları gibi faktörlerin tedavi uyumunu belirlediği gösterilmektedir. Ancak yatarak tedavi gören ergenlerin tedavi tamamlama süreçlerinde ailevi, psikososyal ve klinik değişkenlerin etkileşimini inceleyen araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, yatarak tedavi gören ergenlerde madde kullanım bozukluğu tedavisini tamamlama oranlarını ve bu oranları etkileyen sosyodemografik, psikiyatrik ve ailesel faktörleri kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırma Tasarımı ve Yöntemler

Araştırma, prospektif ve kesitsel bir tasarımla yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini, Türkiye’de bir eğitim ve araştırma hastanesinin çocuk ve ergen madde tedavi merkezinde yatarak tedavi gören ergenler oluşturmaktadır. Veriler, bir yıllık süreçte ardışık örnekleme yöntemiyle toplanmıştır. Katılımcılara sosyodemografik ve klinik veri formunun yanı sıra Okul Çağı Çocukları İçin Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli, Anne Baba Tutum Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Ergenlerde Disosiyatif Yaşantılar Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde, değişkenlerin özelliklerine göre bağımsız gruplar t-testi, Mann-Whitney U testi, Pearson ki-kare ve Fisher’in kesin ki-kare testleri kullanılmıştır.

Bulgular

Çalışmada tedaviyi tamamlama oranının düşük olduğu belirlenmiştir. Açık liseye devam eden ve babası üniversite mezunu olan ergenlerin tedaviyi tamamlama oranları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Buna karşın, kişisel adli sicil kaydı olan, ailesinde suç geçmişi bulunan ve ailesinde madde kullanımı öyküsü olan ergenlerin tedaviyi tamamlama oranları anlamlı düzeyde daha düşük tespit edilmiştir. Klinik özellikler incelendiğinde, tedaviyi tamamlayan ergenlerin maddeye başlama yaşlarının daha geç, madde kullanım sürelerinin ise daha kısa olduğu belirlenmiştir. Madde tercihleri açısından ergenlerde eroin kullanımının tedaviyi tamamlama ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ölçek puanları karşılaştırıldığında, tedaviyi tamamlayan grupta anne-baba kabul ve ilgi düzeyi, denetim düzeyi ve demokratik tutum puanları anlamlı şekilde yüksek çıkarken, otoriter tutum puanları düşük bulunmuştur. Ayrıca, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu eş tanısına sahip olan ergenlerin tedaviyi tamamlama oranları, bu tanıya sahip olmayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır. Sosyal destek ve disosiyatif yaşantılar açısından ise gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Sonuç

Araştırma, ergenlerde yatarak madde tedavisi uyumunun klinik, ailesel ve sosyodemografik faktörlerin karmaşık bir etkileşimiyle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Erken yaşta maddeye başlama prefrontal korteks gelişimini bozarak tedavi motivasyonunu düşürürken, ailedeki suç ve bağımlılık öyküsü ergenin stres düzeyini artırarak süreci olumsuz etkilemektedir. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan ergenlerin klinik ortama daha iyi uyum sağlaması, yataklı servislerin sunduğu yapılandırılmış rutinlerin ve farmakolojik tedavinin destekleyici rolüyle açıklanabilir. Ebeveynlerin demokratik ve ilgili tutumları ise ergenlerin içsel motivasyonunu artırarak tedavi uyumunu kolaylaştırmaktadır. Bu doğrultuda, uzmanların tedavi programlarına aileleri etkin biçimde dahil etmeleri ve nörogelişimsel profillere uygun yapılandırılmış yaklaşımlar geliştirmeleri önerilmektedir. Ayrıca, açık lise gibi esnek eğitim modellerinin tedavi sürecinde destekleyici bir araç olarak kullanılması faydalı olacaktır. Bu çalışma, Türkiye’de yatarak tedavi gören ergenlerin tedavi uyumuna yönelik bütüncül yaklaşımıyla literatüre önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: ergenler, madde kullanım bozuklukları, tedavi uyumu, ebeveyn-çocuk ilişkileri, psikiyatrik komorbidite